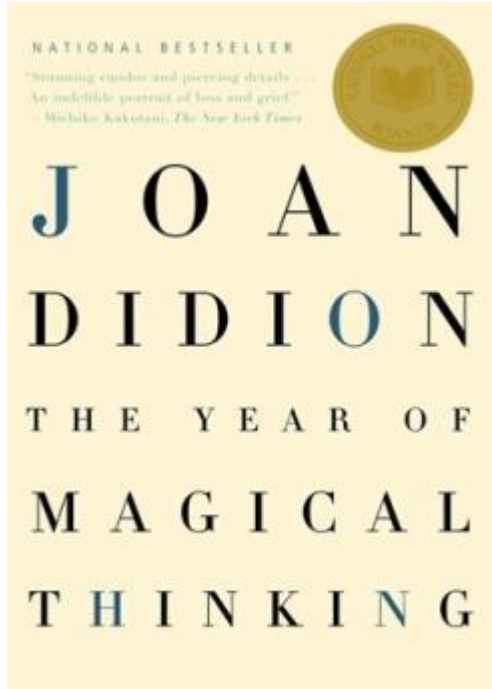

Boekbespreking

Magisch denken – veroudering en Joan Didion

Ad Kaptein

Ze zijn beiden schrijver. Leven en werken thuis, zijn dag en nacht bij elkaar, commentariëren elkaars teksten. Reizen naar Parijs – eerste klas, verblijf in hotel Bristol ***** –, lunchen met uitgever, geven interviews op televisie. Veertig jaar getrouwd brengt gevierd auteur Joan Didion er toe te observeren dat “getrouwd zijn is geheugen, getrouwd zijn is tijd; getrouwd zijn is niet alleen tijd, het is ook, paradoxaal, ontkenning van het voorbijgaan van tijd. Veertig jaar lang zag ik onszelf door de ogen van John, mijn man. Ik werd niet ouder”.¹

Aan de eettafel lijkt alles perfect op orde. De weduwemaker – een dichtgeslibde linker hoofdtak – slaat toe: op 30 december zakt haar man John in elkaar aan de eettafel vanwege een myocard infarct. Een eerder angiogram bracht de cardioloog er al toe het echtpaar te waarschuwen. Joan Didion zoekt in medische tijdschriften naar oorzaken, diagnostische methoden en therapeutische technieken over wat er met haar man is gebeurd, hoe de kwaliteit was van de ziekenhuisopname, en naar wat er anders of beter had gekund. British Medical Journal, Lancet, New England Medical Journal, en handboeken voeden de actieve coping van de auteur. De auteur bestookt de artsen met vragen over medicamenteus beleid, ze reconstrueert de uren na het infarct tot op de seconde. “Als u de behandelend arts wilt zijn, dan houd ik er mee op” - de irritatie van de arts doet haar gevoel van hulpeloosheid verminderen.

Ze kan de schoenen van haar man niet weggooiden. Als hij straks terugkomt moet hij natuurlijk immers schoenen hebben. Ze durft zijn laptop niet aan te zetten uit vrees tekst van hem kwijt te raken. Didion moet een tweede ramp meemaken: dochter Quintana overlijdt enkele maanden later. Medische zorg van neurologen en infectiologen voorkomt niet dat de behandelend artsen zich bezorgd afvragen of ze “levend van de OK-tafel zal komen”. Joan Didion zet ook nu al haar actief coping gedrag in: “ik probeer de ruïnes van mijn leven nog wat te stutten”. Ze draagt haar boek op aan echtgenoot en aan dochter.

De laatste hoofdstukken van de memoir (‘victim art’ of ‘misery memoir’ geeft een Amerikaans onderzoeker over egodocumenten als label)³ zetten Didion’s boek in een ouderengeneeskunde kader. Het verhaal – het narratief – van de patiënt is in de ouderengeneeskunde misschien nog belangrijker dan lichamelijk onderzoek en aanvullend onderzoek. Een nieuw begrip doet zijn intrede om dat narratief wetenschappelijk te onderzoeken: ‘narratieve gerontologie’.^{4,6} Het gaat om hoe mensen (oud maar ook jong) met hun verhalen het bestaan betekenis geven. Gezondheid en ziekte kleuren dat bestaan altijd sterk. Artsen – ouderengeneeskundigen en anderen – figureren dus ook altijd in de verhalen. Didion is een vasthoudend type: ze achtervolgt de artsen betrokken bij de zorg rond haar man als een detective. Die artsen (in de Verenigde Staten) houden niet erg van zulke personen. ‘Shared decision making’ komt niet voor in Didion’s boek. Patiënte Didion rondt haar boek af, 1 jaar en 1 dag na het overlijden van haar man. Het overlijden is iets geworden dat in een ander jaar gebeurde. Expressief schrijven is onderdeel van therapeutisch werk bij mensen die worstelen met onverwerkt verdriet en rouw, veelal ingebed in ouder worden: twintig minuten per dag ongeremd en onbelemmerd schrijven, vier dagen achtereen. Expressief schrijven stelt bloot aan wat wordt vermeden, pakt onafgeronde zaken aan, werkt met positieve emoties, en bevordert het opbouwen van een coherent narratief.⁵ Schrijven over tijd, over rouw, over doodgaan geeft ruimte: “... iets redden van de tijd waar we nooit meer zullen zijn ...”.²

Ad Kaptein is emeritus hoogleraar Medische Psychologie LUMC. Zijn onderzoek en onderwijs gaan over omgaan met ziek-zijn door patiënten, en over hoe partners, familie en gezondheidswerkers de patiënt daarbij kunnen helpen. In deze rubriek poogt hij de ouderengeneeskunde te belichten vanuit het perspectief van de romanliteratuur (www.adkaptein.nl).

Auteur

- Prof. dr. A.A. (Ad) Kaptein, hoogleraar, Medische Psychologie LUMC
-

Literatuur

1. Didion J. The year of magical thinking. New York: Knopf, 2005.
2. Ernaux A. De jaren. Amsterdam: Arbeiderspers, 2020, p. 229.
3. Jurecic A. Illness as narrative. Pittsburgh: Pittsburgh University Press, 2012.
4. Kenyon G, Clark P, de Vries B (Eds.), Narrative gerontology – theory, research, and practice. New York, NY: Springer Publishing Company, 2001.
5. Larsen LH. Letter writing as a clinical tool in grief psychotherapy. Omega, 2024, 89 (1), 222 – 246.
6. Zeilig H. The critical use of narrative and literature in gerontology. International Journal of Ageing and Later Life, 2011, 6, 7 – 37.

